

САНА ОЛХ

№ 22 (11950) • Бэс ыйын 14 күнэ, 2024 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Айылба харыстабыла

Саха сиригэр ыксаллаах
быһы-майгы
биллэрилиннэ/2

Сэргэх дьаһал

Маралаайыга ураты
тэрээһин ытылынна/3

Ахтан-санаан

Үрүн тунах ыһыах изйиилээх
хоһоонноро/6

Чурапчы ыччата – инники күөһүгэ

Ситиһии. «Табыс» бэстибээлгэ улууспут хамаандата
бириистээх миэстэбэ тигистэ/4

Чурапчы хамаандатын наһараадлааһын.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Бэс ыйын
14 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Бэс ыйын
15 күнэ
СУБУОТА

Бэс ыйын
16 күнэ
БАСКЫҤААННА

Бэс ыйын
17 күнэ
БЭНИДИЭННИК

Бэс ыйын
18 күнэ
ОПТУОРУНЬУК

Бэс ыйын
19 күнэ
СЭРЭДЭ

Бэс ыйын
20 күнэ
ЧЭППИЭР

+23 +9

+24 +8

+26 +14

+21 +12

+21 +12

+20 +7

+19 +8

Тэттик

Чурапчыга хирург-быраастар мобильнай биригээдэлэрэ үлэлиир

Бэс ыйын 6-19 күннэригэр Чурапчытаабы киин балыһаага Дьоккуускайтан суһал медицина көмөтүн киинин 2№-дээх өрөспүүбүлүкэтээби балыһаа хирург-быраастарын мобильнай биригээдэтэ үлэлиир кэллэ. Уопсайа 7 исписэлиис – 4 хирург, 1 анестезиолог-реаниматолог, анестезист, снэстэрэ бааллар. Биригээдэни нейрo-хирург Саакян Зораб салайар. Ыларыһахтарга иэччэх сүһүөбүн протезтыллар, мурун, төбө унуоһун көннөрөллөр, геморройу, атах вари-коһун элэрээссийэлииллэр о.д.а. үрдүк техноло-гиялаах элэрээссийэлэри оһоруохтара. Онуоха ыларыһахтар эрдэттэн суруйтарар, көрдөрүнэн бэлэмнэммиттэрэ.

Мугудайга сана дьиз сыбаайата түстэ

Бэс ыйын 10 күнүгэр, Мугудайга тутуллуохтаах 8 кыбартыраллаах таас дьиз бастакы сыбаайа-тын түһэри үөрүүлээх сизэрэ-туоһа ытытынна. Манна улуус баһылыгын бастакы солбуйааччы Егор Сивцев, тутууну ытыахтаах «ПД-Инжи-ниринг» ХЭТ салайааччыта Гавриил Платонов, нэһилиэк баһылыга Николай Аммосов, олох-тоохтор кыттыны ыллылар.

Бэллэттэн эттэххэ, бу дьиз «Хаарбах дьизтэн көһөрүү» федеральнай бырагырааманан олоһоо кириэстээх. Бэдэрээччир тэрилтэ салайааччыта Гавриил Платонов: «Тутуубутун бүтүһүнү күнтэн сабалаатыбыт. Дьиз оһоһуута хаачыстыбалаах буолуоһа дьиз эрэннэрэбит», - дьиз кылгастык эппитин нэһилиэһинньэ ытык тыаһынан доһуһуол-лаата.

Чурапчыга ОДЫКХ үбүлүйдээх ыһыаһа буолла

Чурапчы нэһилиэгин Имигиттэ маанылаах сири-гэр улууска Дьиз-уот коммунальнай хаһаайыс-тыбатын тэрилтэтэ 65 үбүлүйдээх сылыгар анаммыт ыһыах ыһылынна.

Үбүлүйдээх ыһыахха бу эйгэбэ үлэлээбит бэ-тэрээннэр, күн бүгүн үлэлиир-хамсыы сылдыар үлэһиттэр, ытырыылаах ыалдьыттар кытынны-лар. Уһун тыйыс кыһыннаах дойдуга итиннэн хааччылар биир баһылыр суолталаах тэ-рилтэбэ үлэлиир туруу үлэһит дьонго улуус баһылыга Степан Саргыдаев, СӨ Дьиз-уот ком-мунальнай хаһаайыстыбатын тэрилтэтин тари-йэр-правовой үлэбэ дириэктэри солбуйааччы Валентина Винокурова, өрөспүүбүлүкэтээби олох-дьаһах хааччылыгын Профсоюзун бэрэс-сэдээтэлэ Сергей Анисимов, улуус нэһилиэктэ-рин баһылыктара, тэрилтэ салаалтата эбэрдэлээ-тилэр, таһаарылаах үлэлэрин иһин наһараада-лары туттардылар.

“Оллоон” бөлөх олонхоһо “Кылаан чыпчаал” ааты ылла

Бу күннэргэ Черкөөххө Таатта улуунун ийэ олон-хоһута, алгысчыт Петр Решетников – Көһөҥө Бүөтүр аатыгар олонхоһуттар күрөстэрэ ыты-лынна. Оно биһиги улууспуттан Вера Око-нешникова салайар “Оллоон” олонхоһуттар бөлөхтөрө олус ситиһиилээхтик кыттан, “Кылаан чыпчаал” үрдүк аатын ылла. Тылыннан уус-уран айымньыбыт үйэтитиллэ, бар дьоммутугар, үүнэр ыччаппыгар тиздиллэ турдун!

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Норуоттар икки
ардыларынааҕы пуорумна –
кэскиллээх кэпсэтиилэр

Айсен Николаев Петербурдааҕы эконэмиическэй форум пленарнай мунньаҕар кытынна. Манна Арасыйыа Бэрэсидьиэнэ тыл эттэ уонна ыйытылаларга хоруйдаата. Владимир Путин Улук Илин уокурук сайдыытыгар ураты болжототутар ылан, дойду социальнай-эконэмиическэй сайдыытын кэлиминик сайыннары бырагырааматын туһунан кэпсэтэ. Дойду Судаарыстыбаннай Сэбиэтин иһинэн Арктика эрэгийинэнэрин уонна хотугу муора суолун сайыннарар хамыһыһыата тэриллээ.

Ил Дархан Петербурдааҕы форум түмүгүн таһаарыгар Саха сирэ бу сылга 40 млрд солк кэриҥэ уопсай суумалаах 14 сөбүлэннэ түһэрситин туһунан иһитиннэрдэ.

Салгыы Айсен Николаев Арасыйыа Бэрэсидьиэнин дыһалтаһын салайааччытын солбуйааччы Максим Орешкин салалтатынан дойду инновационнай эрэгийинэнэрин Ассоциациятыгар киирэр эрэгийинэнэр баһымыктарын көрсүһүүтүгэр кытынна. Тэрээһингэ Россия эконэмиическэй сайдыытын министри Максим Решетников кытынна. Айсен Николаев Саха сирин холобуругар орто уонна дыһуус урбаанга инновационнай бырайыактары олоххо киллэрини уопутун сырдатта.

Тимир суолунан
сырыыны сайыннары
боппуруостарын көрдүлэр

Бу суолталаах боппуруос тула Ил Дархан Айсен Николаев «Саха сирин тимир суоллара» хампаанньа генеральнай дириэктэрэ Василий Шимохини кытта ырытта. Кытай кыранымысатыгар Сквородино оройуонугар баар «Джалинда – Мохэ» тимир суол пуунун тутуу былаанын көрдүлэр. Бу боппуруос чох хостуур, ньиэп, гаас, ойуур бырамысалаһаһын комплексин интэриэһиргэтэр, Саха сирин социальнай-эконэмиическэй сайдыытыгар хамсааһыны таһаарыа. Саха сирэ бырайыак олоххо киирини түргэтэтингэ күүскэ үлэлэһэр. Маны сэргэ хоту таһааһы тизийи боппуруоһун көрдүлэр. «Саха сирин тимир суоллара» хампаанньа үлэтин сөпкө аттарбытын түмүгэр кыһынны суол сабыллыар диэри ыраах улуустарга таһааһа эрдэ тиздиллэн турар. Көрсүһүүтэ сайынны кэминээҕи үлэ уонна хампаанньа эбийиэктэригэр тутуу уонна хапытаалынай өрөмүөнү ыттымы туһунан кэпсэттилэр.

«Алмазэргизенбаан» дойдуга
бааннар ортолоругар 7
бастын ахсааныгар киирбит

Өрөспүүбүлүкэ баһылыга «Алмазэргизенбаан» бырабылланнатын бэрэссэдэстэлэ Николай Долгунову кытта көрсөн, баан быйылгы түөрт ыйдааҕы үлэтин көрдүлэр. Николай Долгунов этэринэн, баан бу сыл туһааннаах кэмигэр 400 мөл. солк. үбү киллэрбит. Баан бородуукталарыттан билигин нэһилиэнньэ Улук Илинни ипотеканан хамаатык туһанар. Ааспыт сыл түмүгүнэн ити көрдөрүүтүнэн дойдуга бааннар ортолоругар 7 бастын ахсааныгар киирбит. Баан сервистэри түспарыма, сымпараада көһүүтэ болжоттону уурар. Түмүккэ Ил Дархан «Алмазэргизенбаан» ытытар үлэтин үрдүктүк сыаналаата, Саха сирин сайыннарыга туһуланар бырайыактарга кыттарын уонна социальнай хайысханы үлэҕэ тутуһарын бэлиэтээтэ.

«Үлэһит доруобуйата –
тэрилтэ туруктаах буолуута»
өрөспүүбүлүкэтээҕи
бырайыак олоххо киирэр

Айсен Николаев «Үлэһит дьон доруобуйата; сана саҕахтар уонна быһаарылар» сессияҕа өрөспүүбүлүкэ доруобуйаны бөлөргөтүүтэ сана ныммалары олоххо киллэрини уопутун атааста. 2021 сыл кулун тутарыгар Ил Дархан ыйааһыннан нэһилиэнньэ доруобуйатын түспарыма уонна доруобуйа харыстабылын тизийин сайыннарыга туһуламмыт стратегическай ыйаах тахсымытын санатта. Ааспыт сыл тохсунньутугар стратегия санардыллан, үлэһит дьон доруобуйатын харыстааһын тизийин сайыннары, идэни кытта сибээстээх ыарымылар сэрэтин уонна булуу, үлэ миэстэтигэр доруобуйаны бөлөргөтүүтү тэрийи сорукара туруоруллубуттара. «Үлэһит доруобуйата – тэрилтэ туруктаах буолуута» диэн өрөспүүбүлүкэтээҕи бырайыак олоххо киирэр. Ол чэрчитинэн эрэгийин доруобуйаҕа харыстабылын министриэтибэ хампаанньалары, тэрилтэлэри кытта сөбүлэннэ түһэрсэн, үлэһит доруобуйатын харыстааһынга анал корпоративнай бырагыраамалары үлэлэтэлэр.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабылтаньыстыбатын
пресс-сулууспата.

Саха сиригэр
ыксаллаах быһыы-
майгы биллэрилиинэ

Айылҕа харыстабыла. Бэс ыйын 11 күнүгэр Ил Дархан Айсен Николаев Саха сиригэр өрөспүүбүлүкэ таһымнаах ыксаллаах-быһыыны майгыны биллэрэр уурааҕы таһаарда.

Людмила ГОРОХОВА

Күн бүгүн, бэс ыйын 13 күнүнээҕи туругунан, өрөспүүбүлүкэҕэ 8 улуус сиригэр 18 ойуур баһаара бэлиэтэнэр. Уопсайа 85 ойуур баһаара умурорулунна, уот 47 992,6 гаа изиннээх сирин ситэ.

Амма, Алдан, Бүлүү, Мириинэй, Өлүөхүмэ, Томпо, Уус Алдан, Уус Майа оройуоннарыгар ойуур баһаара бара турар. Баһаары бохсууга 751 киһи уонна 38 тизхиныкэ үлэлиир.

«Быйыл кураан күннэр тураннар, ойуур баһаара турар куттала үөскээтэ. Улууспутугар муниципальнай таһымнаах ыксаллаах быһыы-майгы биллэриллэ илик. Сотору кэминэн кутталы үөскэтэр балаһыанньа уларыбатаһына, ыксаллаах-быһыы майгы биллэриллэрэ былааннанар. Быһымын, 2023 сылга, улууспутугар уопсайа 1283 гаа изиннээх сиргэ 9 ойуур баһаара бэлиэтэммитэ. Улахан баһаар Мырылааҕа өрүс унуор турбута.

Быйылгы ойуур баһаарын сезонугар Чурапчытааҕы ойуур хаһаайыстыбата уонна «Лесресурс» ГАТ Чурапчытааҕы филиала бэлэммит. Күн ахсын ойуур баһаарыттан сэрэхтээх буолууга эрийдэлэри оноробут. Нэдиэлэҕэ иккитэ участкавайдары, баһаарынайдары, экологтары кытары холбоһуктаах эрийдэни тэрийэбит. Айылҕаҕа сир астын, сыһыана сылдыар дьону көрсөн инфраструктура оноробут, аһаҕас уот тут-

тулдуу сукхтааһын сэрэтэбит.

Сааскы куст, анды көңүлүн сезонун этэнигэ аһардыбыт. Онуоха кэнники, өрөспүүбүлүкэҕэ этинтэн сылтаан, баһаардар тахсыбыттара бэлиэтэнэр. Ойуурга баһаар күөдүйүөн эрэрин көрдөххүтүнэ, тутатына биһиэхэ (41-594) эбэтэр ЕДДС-ка (41-660) биллэрэ оксоргут булгуччулаах. Диспетчер сулууспата суукканы эргиччи үлэлиир. Маны таһынан хас да сыллааһыта, урут оҕолор уотунан оонньоон, түүннэри аһаҕас уоту оттуһан, баһаар турбут түгүннэрэ баара. Ону умнубака, оҕолору үөрэтэ, сэрэтэ сыдыахтаахпыт. Билигин уоттан сэрэхтээх буолуу ирдэбилин кэспит киһиэхэ эппиэтинэс кытаатан турар.

Оттон баһаары ыттахха, холуобунай дымала тэриллэр. Онон бары ийэ айылҕабытын харыстаан сэрэхтээх буолуон», – диэн ойуур хаһаайыстыбатын лесничайын солбуйа-

аччы Елена Аммосова үллэстэр.

Баһаары утары ураты эрэсим кэмигэр уоттан сэрэхтээх буолуу быраабылаларын кэстэххэ, айылҕаҕа аһаҕас уоту уматтахха чааһынай дьон 40-50 тыһ. солк., дуоһунастаах дьон 60-90 тыһ. солк., тэрилтэлэр 600 тыһ. солк. - 1 мөл. солк. диэри ыстырааптаналлар.

Улууспут баһаары бохсор тэрилтэлэрин таһынан күн ахсын ойуурдарбытын Тааттааҕы «Авиалесохрана» кэтээн көрөр. Бу тэрилтэ 35 үлэһиттээх, 5-тин киһилээх 4 бөлөхтөөх. Сүрүн сорукарынан – ойуурга күөдүйүбүт баһаары миэстэтин суһаллык быһаарыы буолар.

Ити курдук, ойуурбутугар баһаар турбатын туһугар тустуу тэрилтэлэр сыраларын ууран туран үлэлиллэр. Дойдубутугар кураан күннэр турбуттарынан, ойуур баһаарыттан сэрэхтээх буолуон!

Маралаайыга ураты тэрээһин ЫҔТЫЛЫННА

Сэргэх дьаһал. «Тура» бааһынай хаһаайыстыба тэриллэбэтигэн, олох сайдытынан тэнгэ сайдан таһаарылаахтык үлэлээн кэллэ.

Наталья СИБИРЯКОВА

Ааспыт өрөбүллэргэ Му-гудай нэһилиэгэр «Тура» бааһынай хаһаайыстыба тэриллэбитэ 30 сылынан салайааччы Варвара Сивцева өр сылларга алтынан үлэли сүлдьэр бука бары дьонун-сэргэтин, аймахтарын, бааһынай хаһаайыстыба салайааччыларын, улуустаагы тыа хаһаайыстыбатын управлениетын, «Чурапчы» ТХПК салалталарын, үлэһиттэрин ыгыран бэлиттээтэ. Кэлбит ыалдьыттары миннигэс алаадынан, саламаатынан, саха амтаннаах аһынан күндүлээн көрүстүлэр.

«Тура» 1994 сыллаахха тэриллэбэтигэн олох хардытынан тэнгэ сайдан, хороһор муостаагы хорһотон, сыспай сиэллээһи сириэтигэн, үрүн илгэни үрүлүтэн, эти-аһы дэлэтэн бүтүн күнгэ диэри таһаарылаахтык үлэлээн кэллэ. Бу сыллар тухары өрөспүүбүлүкэттэн да, федеральнай да үптэн көрүллэр суб-

сидияларынан туһанан матырыйаалынай-техническэй базатын ханатта, тупсарда, иитэр төбөтүн да үксэтэргэ үлэлэстэ.

Дьоро күн үөрүүлээх чааһын Ил Дархан стипендиата Николай Григорьев алгыһынан, тойугунан арыйда. Варвара Михайловна дьонун-сэргэтин иннигэр кылгастык хаһаайыстыба аан бастаан төрүттэниригэр, атаһар турарыгар ким күүс-көмө буолбутун, баччага диэри хайдах быһыылаахтык үлэ-хамнас ытыллыбытын кэпсээтэ, куруук өйбүл буолар дьонугар ис сүрэхтэн махтанан туран, Махтал суруктары, бэлэхтэри туттарда. Улуустаагы тыа хаһаайыстыбатын управлениетын салайааччыта Ангелика Неустроева эбэрдэ тылын анаата, тыа хаһаайыстыбатын эйгэтигэр уһулуччу кылааттарын иһин хаһаайыстыба салайааччытыгар, үлэһиттэригэр наһараадалары туттарда. Маны тэнэ истиг эбэрдэ тылларын «Чурапчы» ТХПК дириэктэрэ Николай Петров,

уһун кэмгэ биир эйгэбэ үлэли-хамсы сүлдьэр хаһаайыстыбалар салайааччылары эгитилэр.

Үөрүүлээх чаас кэнниттэн эр дьонго «Эстибэт эрэттэр, хоһуун хотойдор», дьахталларга «Сайылык хоһуун далбара» уонна эбэрдэргэ «Тура Баатыр» тус-туһунан олус интэриэһинэй күрэхтэр ытыллылар. Бэлиттээн эттэххэ, бу эр дьонго уонна дьахталларга ытыллыбыт күрэхтэр кылаан кыайылаахтара Чакыртан Иван Ануфриев уонна Улахан Күөлтэн Эльза Макарова «Тура» хаһаайыстыба туруорбут убаһатынан уонна ныйраһын наһараадалары уонна мизэстэлэспит бары кыттааччылар Варвара Михайловна биригэ төрөөбүттэрэ, аймахтара успонсардаабыт бириэстэрин туттулар.

Бука бары оонньууну оройуттан тутан, биир эйгэ үлэһиттэрэ истинник көрсөн-кэпсэтэн, саха мааны аһынан күндүлээн бу тэрээһинтэн сүргэлэрэ көтөбүлүн, дуоһууһун тарҕастылар.

Саҥа кинигэ. Үөрэхтээһин эйгэтин сырдатар өссө биир саҥа кинигэ табыста

Анна ЗАХАРОВА

Улуустаагы үөрэх управлениетын иһинэн тэриллэбит «Чурапчы улуһун учууталлара» кинигэ сиэрийэтигэр «Лидерство и наставничество: связь поколений» диэн өссө биир саҥа кинигэ эбиллинэ.

Бу сиэрийэ 7-с саҥа кинигэтэ 61 ахсаанынан «Офсет» кинигэ кыһатыгар бэчээттэнэн табыста. Манна улуустаагы оскуолада киириэн иннинээһи саастаах оҕону үөрэхтээһин тэрилтэлэригэр – улуус нэһилиэктэрин уһууһунарыгар өр сылларга үлэлээбит уонна күн бүгүн үлэли-хамсы сүлдьэр 41 сэбиэ-диссэй үлэлэрин-хамнастарын

Үөрүүлээх тэрээһин кыттыылаахтара. // АЛПТАР ТУОРИИТЭ

сырдатар ыстатыйалар түмүлүн киирибиттэр. Кинилэр үүнэр калүөнэни иитиһэ-үөрэтиһэ анаабыт дириг хорутуулаах үлэлэрэ-хамнастара, баай уопуттара эдэр педагогтарга сүбэ-сору быһыытынан сыаналанар. Итини тэнэ уһууһунга истин махталлаах төрөппүттэр, күн бүгүн дьонун үлэһит буолан, улуустарын, өрөспүүбүлүкэлэрин ваттата сүлдьэр итиллээччилэр иһирэх ахтыылара вабааччы болҕомтотун тардаллар. Кинигэ ис хоһоонун

ситэрэн, өгнөөх хаартыскаларынан байытыллыбыт.

Үөрүүлээх тэрээһингэ улуус баһылыга Степан Саргыдаев, улуус дьуктааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Яков Оконешников, баһылыгы социальнай болпурдуостарга солбуйааччы Мария Кронникова, үөрэх управлениетын начаалынньыга Юрий Посельская кытыннылар. Кинигэни хомуйан бэлэмнээбит улуустаагы үөрэх исписалиистэригэр Маргарита Оконешникова, Саргылана Алексеева,

Екатерина Иванова уонна сүбэ-ама буолбут РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, СӨ үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ Мария Чичигинарова уйэтитиһэ анаабыт дьонун үлэлэрин иһин истинг махталларын тиэртилэр, историяны дьон онорорун бэлиттээн туран, улууска үөрэхтээһин эйгэтин сайыннарыыга дьонун кылааттарын киллэрибит үлэһиттэри уйэтитэр үлэ салгыы ытылла турарыгар, «Чурапчы улуһун учууталлара» кинигэ сиэрийэтэ хангаан

иһэригэр баҕа санааларын тиэртилэр.

Салгыы урукку сылларга үлэлээн-хамсаан ааспыт уонна күн бүгүн үлэли сүлдьэр сэбиэ-диссэйдэр махтал тыллаах тус ахтыыларын онордулар, эдэр иитээччилэргэ, үлэһиттэргэ анаан, оҕону иитиһэ туһуламмыт үлэ-хамнаска урукку калүөнэ иитээччилэр уобууттарыгар олохуран, саҕаламмыты ситэрэн, ситэриллибит олоххо киллэрэн иһэллэригэр алгыстаах баҕа санааларын тиэртилэр.

Чурапчы ыччата – инники күөҥҥэ

© Чурапчы
хамаандата
Кэбээйигэ.

Ситиһии. «Табыс» бэстибээлгэ улууспут хамаандата бириистээх миэстэҕэ тигистэ.

Наталья СИБИРЯКОВА

Быйыл бэс ыйын 6-8 күн-нэригэр Кэбээйи улуусугар «Табыс» эдэр ыччат бэстибээлэ төрдүс төгүлүн ыытылынна. Манна биһиги улууспут хамаандата баран кыттан, үһүс миэстэ буолан кэллэ.

Бу туһунан хаһыалпытыгар хамаанданы салайан, илээн-саҥалаан илдьэ сылдьыбыт Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын бастакы солбуйааччы, улуус эдэр ыччатын сүбөтүн, СӨ Ил Түмэн эдэр ыччатын парламента чилиэнэ

Уйгулаан Туласынов сээрэтир:

«Табыска» Чурапчы улууспуттан 30 киһилээх хамаанда баран олус көхтөөх кыттыыны ыллыбыт. Уопсайа, 6 көрүҥтэ күрэхтэр ыытылыннылар, ол курдук: «Лидер молодежи», «Голос молодежи» диэн Арасыйыа уонна Саха сирин устуоруйаларын биллигэ викторина, военизированной эстафета, «Мисс уонна мистер Табыс» уонна многоборье «Вастыг бөҕөс» диэн күрэх. Чурапчыттан ыччаттарбыт чаһылхайдык кытыннылар, «Голос молодежи» күөн күрээкэ ылбаай ырыаларынан үһүс,

«Лидер молодежи» Болтоготтон Диана Павлова иккис, «Вастыг бөҕөс» Хадаар нэһилиэгиттэн Егор Лукин үһүс миэстэ буолары ситистилэр. Бары-каһи, тырааныспарынан, аһынан-үөлүнэн хааччылыы боппуруостарыгар Чурапчы улууспут уонна нэһилиэгин дьаһалталара күөс-көмө буолдулар.

Саамай киһи бэлэтиирэ диэн – бу анаардас күрэхтэһии эрэ буолбакка, атын үгүс былаһааккаларынан араас хайыскалаах сэмипээрдэр, байыаннай дьайыы тула төгүрүк остуоллар, маастар-кылаастар эмиз ыты-

лыннылар. «Росмолодежь» иһинэн ытыллар бэстибээл буоларын быһытынан, Грант куонкуруһугар хайдах ситиһиилээхтик кыттар туһунан анал хаһыаһыа кэлэн сырдатта. Бэстибээл кыттылаахтара бары күөскэ бэлэмнээн кэлбиттэрэ тутта харахха быраһылар, ордук «Голос молодежи» уонна «Мисс и мистер Табыс» ыччат болломтотун тарта.

Тоһоҕолоон эттэххэ, бу бэстибээл СӨ ыччат министрииститибитин, биһиги улууспут аҕа баһылыга Степан Саргыдаев идийэлэринэн, бастаан, эдэр

ыччат ыһыаһын быһытынан ытыллыбыта онтон форматын арыый уларытты, күрэхтэри эбөн бүтүн өрөспүүбүлүкэ ыччатын бэстибээлигэр кубуллубут. Эрдэ даҕаны Чурапчы ыччата манна сүрдээх көхтөөхтүк кыттар этэ, быйыл бастакыбытын бириистээх миэстэҕэ тахсан үөрүүбүт өссө үрдээтэ.

Түмүккэ улууспут эдэр дьонугар туһаайан улууска да, өрөспүүбүлүкэҕэ да ытыллар дьаһалларга, тэрээһиннэргэ куруутун бу курдук актыбынайдык, эдэрдий эрчимнээхтик кыттар буолун диэн этиэм этэ.»

Биһиэхэ суруйаллар. Кэллиэксийэ - дьикти дьарык

Октябрина СИВЦЕВА

Бэс ыйын 8 күнүгэр хоп курдук хомуллан, сарсыарда эрдэ туран, өрөспүүбүлүкэбит араас мунуугуттан Дьокуускайга Эксөкүлээх Өлөксөй аатынан киинигэ тобуорустубут. Бастаан, хомунуу, тэрээһин буолла: сийиэскэ сылдьа үөрэммиттэр улгум бэйэлээхтик кэллиэксийэлэрин остуолга наардаан, тардан бүтэрэн кэбистилэр.

Быйылгы сылбыт Арасыйыаҕа Дьиз кэргэн, Саха сиригэр Оҕо саас сылыннан биллэримэлэн турар. Сийиэс тэрийээччилэрэ Надежда Усова, Андрей Шилов коллекционердарга олох эрдэтэн эмиз бу төсхөлү тутуһалларыгар ыйбыттара. Сийиэс кыттылаахтара 2 этээһинэн толору турдулар. Туох-туох суобуй манна? Араас кыра оонньуур иһиттэн саҥалаан, диафильм киинэтигэр тийиэ, бу кыракий киингэлэр, значок арааһа, уруучукалар, хангылар, чахчы дьоллоох оҕо саас кэмин санатар... Бэл диэтэр, Мэҥэ Хаҥаластан сылдьар Елизавета Прокопьевна дьэдьэн уобараны толору биэрбитэ киһини сөхтөрөр: саллаппатиттэн саҥалаан, туох баар иһитэ-хомуоһа барыта дьэдьэн ойуулаах, бал, саха поэттара, суруйааччылар миннигэс амтанныах дьэдьэм-

митин хоһуйбуттар да эбит.

Дьэ, манна баар буолла – араас атастаһы, мэнэйдэһи, атыылаһы. Сийиэс биһир уратытынан Уус Алдан «Умсулҕаннар» 30 сыллаах үбүлүйдэрин бэлэтээһин буолла (салайааччы Станислав Луковцев). Коллекционердартан саамай актыбынай позициялаах Надежда Монастырева эрдэ почтаҕа үлэли сылдьан туттубут «Морза» аппараата оонньуур быһытынан атыылаһытын атыылаһан үөрдө-көттө. Значоктаахтар даҕаны кыра бытархай значоктарын сым-сым курдук уурунулар. Түмүккэ биһиги коллекционердарбыт өттүк харалаах, илии тутуурдаах барар чинэскэ тигистибит: ол курдук «Маарыкчааны» төрүттээбит биһир тарбахха баттанар, ытыктыыр коллекционербыт Иван Попов аата бастыгнар кэккэлэригэр ааттанна, үрүҥ көмүс бөлүһүн тутта. Салгыы Анастасия Дьячковская, Марфа Дьячковская, Надежда Монастырева, Надежда Захарова, Раиса Федорова, Семен Иванов, Дария Федорова, Екатерина Андреева уонна Мотрена Никитина дипломуна наһараадалаан үөрүүбүт үксээтэ. Иниикитин да өссө киэн былааннаахтык үлэлиир баҕалаах, доводторбутугар «Аныгыс көрсөххэ диэри!» дэһэн тэрбастыбыт.

Снар-туом

Алгыс суолтата, өйдөбүлэ, алгыс туомнарын араастара

Биһиги, «Айыы оҕолоро», орто туруу дойдуга олох олоһор-бут, киһи буолар кэскиллэнэр-бит. Үөһээ Үрдүк айыылартан алгыс нөҥүө көрдөһөрбүт-ааттаһарбыт дьайыыта буолар. Былыр-былыргыттан ураанхай саха орто дойдуга олохсуйуобуттан ыла, алгыс тыла дириҥ ис хоһоонноох. Тыл сүмэһинэ, ырааһа, кэрэтэ барыта алгыска түмүллэр.

Алгыс — «Аал уокка ыс» диэн өйдөбүллээх. «Аал уот» диэн тыл «улахан», «сүүнэ» диэн суолтаба туттуллар. Киниэхэ аал уот иччитэ олус чугас буолар. Ол иһин киһи аал уотугар аһыыр аһыттан бэрсиихтээх уонна үһүс халлаанга олохтоох Дьөгөһөй Айыыга уот нөҥүө кымыһынан айах тутуохтаах.

Алгыс тылын этэргэ тыллары савһылаан, бэйэ-бэйэлэригэр дьүөрэлээн саҕарыллар. Алгыс этэн, аал уот иччитин аһатан, ол нөҥүө иччилэргэ, айыыларга тахсабын. Өскөтүн айыылар

ылыннахтарына, этиллибит тыл туолар. Ол аата, алгыс айыылартан тутулуктаах.

Иччини аһатар ас күндү буолар, ол алгыс көрүнгүтүн тутулуктаах.

Көннөрү уот нөҥүө алгыырга биз кымыһын, алаадыны, саламатты туттуллар эбит. Оттон алааска киирэн дойду иччитигэр сүгүрүйэр буоллахына, аһылыга атын буолар — кымыс, саламаат, алаады, табах, чэй.

Саха дьоно сүөһү, сылгы иитиитинэн, булдуһун дьарыктанар буолан, бэйэбит олохпутугар алгыһы үгүстүк туттабыт. Ол курдук, ханнык баҕарар киһи күннээҕи олоһор-дьаһагар киһиэхэ үтөнү-кэрэни баҕаран, бэйэтин санаатын алгыстаан тизэрдизэн сөп.

Бэйэҥ сатаан алгыстаабат буоллахына, алгысчыты ытыран араас сизри-туому толорторуохха сөп. Онно алгыс этиитигэр оҕоһулар дьайыылар, хамсаныылар итэһэл биһиһынан сүгүрүйүүтүн тураллар.

Бастаан, алгысчыт «аҕыс ииптээх-саҕалах аан ийэ дойду» түөрт өттүгэр хайыһан сүгүрүйэр, онтон холумтанга кэлэн уотун оттон алгыһын саҕалыйар.

Улахан ыһахтарга аҕыс кырылаах холумтан оҕоһулар.

Сизри-туом толоруллар аналлыттан, сыалыттан-сорулуттан, ис хоһоонуттан көрөн алгыһы хас да көрүнгө араарыахха сөп:

— аал уот иччитин нөҥүө дойду иччилэригэр, Үөһээ Айыыларга алгыс этэн сүгүрүйүү, уйгуну-бийаҥы көрдөһүү (бу улахан суолталаах алгыс ыһахтарга, урууларга, ыһахсыт тардытыгар, айыыһылы атаарыыга, о.д.а. араас сизргэ-туомга туттуллар);

— уот иччитин нөҥүө алгыс этэн, куһаҥан тыынтан, кырыыс тыла-өһө инмититтэн арчыланыахха сөп (манньык алгыска оһол-моһол буулаабат, ыарыс-сүтүү кэлбэт буолар);

— аал уоту оттубакка эрэ, сиргэ-дойдуга, ытык маска, күөл, үрэх, өрүс, хайа иччилэригэр сү-

гүрүйэн алгыстыахха сөп;

— күннээҕи олоһо туттуллар алгыстарга киирэллэр: киһини ыраах айаҥга атаары, чугас дьомҥо уонна уруу кэмгэр оҕолорго анаан аймах-билэ дьон үтөнү баҕарыыта.

Алгыс киһи тылыттан-өһүттэн уонна ис туругуттан тахсыахтаах.

Сиргэ-дойдуга алгыс толорго, илин диэки хайыһан туруохтааххын. Уоту оттуонг иһинэ сир-дойду, тыа, күөл, алаас иччилэриттэн көрдөһөн көңүл ыһахтааххын. Өскөтүн көңүл ылбакка эрэ уоккун отуннаххына, туругун ыһыллан хаалар, очного алгыһын тыла-өһө сатаан тахсыбат. Уоту оттон баран уот иччитин ааттаан көрдөһөбүн, үрүҥ сылгы сиэлиҥ, үрүҥ астан (кымыс, саламаат эбэтэр арыылаах алаады) бизэриҥ. Кымыһы, саламааты баһарга, мас хамыйах туттуллар. Хамыйаҕы уҥа илиигэр тутан, илииҥ иһинэн уоту аһатыллар.

Алгыс толоруллуутун сүрүн ирдэбиллэригэр киирэллэр: алгыс этиллэр тутулун тутуһуу.

кылыһахтаах ырыаны ыллаһын, турукка кирири, саха төрүт культууратын үөрэтии уонна толору биһи.

Бастаан алгыс этэргэ иччилэргэ, айыыларга туһаайабын, ол эбэтэр хас биридиилэрин олус ытыктаан ааттыыбын, онтон тугу көрдөһөргүн этэбин, ол кэнниттэн махтанабын.

«Саха ыалын сизрэ-туома» кинигэттэн ылылынна.

Сахамедстрах

«Любые изменения в женском здоровье – повод обратиться к гинекологу»

Женское здоровье — это основа не только личного благополучия, но и здоровья будущих поколений. Забота о своем теле, регулярные медицинские осмотры и здоровый образ жизни являются ключевыми аспектами для поддержания женского здоровья на протяжении всей жизни. Вместе с АО СМК «Сахамедстрах» и Ньургустаной До, врачом акушером – гинекологом, заведующей женской консультацией Центра охраны здоровья семьи и репродукции Медицинского центра города Якутска, разберемся, какие шаги необходимо предпринимать для поддержания женского здоровья.

Ньургустана Федотовна, начнем с самого главного – каковы основные аспекты сохранения женского здоровья?

Основные аспекты сохранения женского здоровья включают регулярные гинекологические осмотры, здоровый образ жизни, правильное питание и физическую активность. Важно также обращать внимание на любые изменения в организме и не стесняться обращаться к врачу при первых симптомах.

Какие гинекологические заболевания встречаются наиболее часто и как их можно предотвратить?

Наиболее распространенными гинекологическими заболеваниями являются инфекции, передающиеся половым путем (ИППП), эрозии шейки матки, носительство ВПЧ, эндометриоз, миомы матки и различные воспалительные заболевания. У женщин «золотого и серебряного» возрастов — опущение органов малого таза. Профилактика включает регулярные осмотры у участкового гинеколога, своевременное лечение выявленных патологий, использование методов контрацепции, соблюдение правил личной гигиены и ведение здорового образа жизни.

Что Вы можете сказать о роли

диспансеризации в сохранении женского здоровья?

Диспансеризация играет ключевую роль в раннем выявлении и профилактике многих гинекологических заболеваний. Регулярные осмотры позволяют выявить предраковые и раковые заболевания на ранних стадиях, когда лечение наиболее эффективно.

Диспансеризация взрослого населения репродуктивного возраста по оценке репродуктивного здоровья (далее - диспансеризация) проводится в целях выявления у граждан признаков заболеваний или состояний, которые могут негативно повлиять на беременность и последующее течение беременности, родов и послеродового периода репродуктивного здоровья, а также факторов риска их развития.

Это особенно важно для онкозаболеваний, которые часто протекают бессимптомно. Онкопоиск крайне важен для раннего выявления онкологических заболеваний. Например, скрининг на рак шейки матки рекомендуется начинать с 21 года и проводить каждые три года при нормальных результатах. Маммографию для скрининга рака молочной железы рекомендуется начинать с 40 лет и проводить раз в один-два года в зависимости от заключения специалиста.

Какие современные методы диагностики женских онкологических заболеваний наиболее эффективны?

Современные методы диагностики включают ПАП-тест (жидкостное цитологическое исследование), тестирование на ВПЧ, УЗИ органов малого таза, МРТ и КТ. Раннее выявление позволяет применять более щадящие и эффективные методы лечения.

Какие признаки и симптомы могут указывать на наличие гинекологических проблем?

Появление у женщин нерегулярных или болезненных менструальных циклов, кровянистые выделения из половых путей — контактные, либо в межменструальный период, выде-

ления из половых путей (водянистые, гноевидные итд), боли внизу живота различного характера, болезненные ощущения во время полового акта, боли при мочеиспускании. Если вы замечаете что-то необычное, не откладывайте визит к врачу. Ранняя диагностика заболеваний, таких как эндометриоз, миома матки или других

воспалительных заболеваний, значительно повышает эффективность лечения и уменьшает риск осложнений. Регулярное ультразвуковое исследование может выявить например: миому матки на ранней стадии, когда лечение будет носить консервативный и органосохраняющий характер.

Пожалуйста, дайте советы женщинам для поддержания их здоровья?

Сво-первых, не откладывайте визит к участковому гинекологу. Во-вторых, следите за своим менструальным циклом и обращайтесь внимание на любые изменения в организме. В-третьих, ведите здоровый образ жизни — правильно питайтесь, занимайтесь спортом, отказывайтесь от курения и употребления алкоголя. В-четвертых, используйте барьерные методы контрацепции для защиты от ИППП.

В обязательном порядке проходите диспансеризацию, профилактические обследования и скрининги.

АО СМК «Сахамедстрах» напоминает о бесплатной диспансеризации для тех, кто родился в: 2006, 2003, 2000, 1997, 1994, 1991, 1988, 1985 годах, а также для всех якутян 40 и старше лет.

Первый этап диспансеризации включает:

а) у женщин прием (осмотр) врачом акушером-гинекологом; пальпация молочных желез; осмотр шейки матки в зеркалах с забором материала на исследование; микроскопическое исследование влагалищных мазков; цитологическое исследование мазка с поверхности шейки матки и цервикального канала (за исключением случаев невозможности проведения исследования по медицинским показаниям в связи с экстирпацией матки, virgin). Цитологическое исследование мазка (соскоба) с шейки матки проводится при его окрашивании по Папаниколау (другие способы окраски не допускаются);

у женщин в возрасте 18 - 29 лет проведение лабораторных исследований мазков в целях выявления возбудителей инфекционных заболеваний органов малого таза методом полимеразной цепной реакции;

б) у мужчин прием (осмотр) врачом-урологом (при его отсутствии врачом-хирургом, прошедшим подготовку по вопросам репродуктивного здоровья у мужчин).

Второй этап диспансеризации проводится по результатам первого этапа в целях дополнительного обследования и уточнения диагноза заболевания (состояния) и при наличии показаний включает:

а) у женщин: в возрасте 30 - 49 лет проведение лабораторных исследований мазков в целях выявления возбудителей инфекционных заболеваний органов малого таза методом полимеразной цепной реакции; ультразвуковое исследование органов малого таза в начале или середине менструального цикла; ультразвуковое исследование молочных желез; повторный прием (осмотр) врачом акушером-гинекологом;

б) у мужчин:

спермограмму; микроскопическое исследование микрофлоры или проведение лабораторных исследований в целях выявления возбудителей инфекционных заболеваний органов малого таза методом полимеразной цепной реакции; ультразвуковое исследование предстательной железы и органов мошонки; повторный прием (осмотр) врачом-урологом (при его отсутствии врачом-хирургом, прошедшим подготовку по вопросам репродуктивного здоровья у мужчин).

